

Redogörelse

för en forminnesrekognosering i Dragsfjärd sommaren 1943, utförd med understöd av Nordenskiöld-Samfundet i Finland.

Det problem, som närmast förelåg, gällde några gravkummel i Ytterkulla och Kärra byar, vilka kummel enl. uppgift av mag. Hildar Planting (1932) vore belägna på endast 4-6 m. S.h.y. Ifall den av Planting anförda nivåbestämningarna vore riktiga, skulle detta betyda, att kumlen vore från järnåldern, m.a.o. de enda beläggen för bosättning på Kimito-landet under nämnda period.

Ytterkulla (kumlen ns 84-85 i Cleve, Kimitobygdens forntid). Enligt Planting borde på åkern O-om gården finnas två kummel. På den nämnda åkern finnas verkligen kummelliknande stensamlingar, men samtliga äro typiska åkerrösen, och kunna följaktligen avföras ur förteckningen öfver fornämningar i Dragsfjärd. Mag. Planting höjduppgifter visade sig för övrigt vara fullkonligt felaktiga.

Kärra, Jordbro (kumlen ns 90-92). I plantings inventeringsberättelse omnämnas tre kummel på en åker imid f.d. Jordbro torp. Ett av dessa kummel hade delvis förstörts vid uppförandet av det närbelägna skyddskårshuset. I nämnda kummel fann Planting några brända benskrävor (NM 9575:1); någon verklig undersökning utförde hon dock icke.

De tre kumlen på Jordbro-åkern höra till en större gravgrupp, som befinner sig på vardera sidan om gränsen mellan Kärra och Söderby-byar. Förutom de tre kumlen på åkern finnes åtminstone ett kummel på en backe N-om föregående och fem (tidigare fem; det femte undersöktes av dr Kivikoski år 1935) orolbart S-om den Jordbro, som tydligen givit stället dess namn och som utgör gräns mellan Kärra och Söderby byar. I min förteckning motsvaras kumlen på åkern och den N-om denna befintliga backen av ns 86-89, de på åkern därjämte av ns 90 - 92, medan de på Söderby-sidan befintliga kumlen ha ns 93 - 97. Då de på åkern belägna kumlen sålunda blivit dubbelförtecknade, skola följaktligen ns 90 - 92 utgå.

Kontrollen av kumlens höjdbestämning visade sig även vara nödvändig. Kumlen på Jordbro-åkern äro icke, såsom Planting uppgivit, belägna på endast 4-6 m:s höjd; stora lageta har enligt en preliminär bestämning en höjd av c. 18 m. öfver Dragsfjärden.

Kunnen kunna sålunda mycket väl vara från bronsåldern; av formen att döma tydligen dock från periodens slut.

Vid granskning av den omgivande terrängen observerades på bägge sidor om landsvägen invid Jordbro-åkern kruk-, kvarts- och slagskärvor av stenålderskaraktär. Denna omständighet gör att man frågar sig, om icke de krukskärvor och flintbitar (NM 2503A: 22), som Högman 1886 fann i d t av honom undersökta röset på Jordbro-åkern, i själva verket härröra från stenåldersboplatsen.

Stenåldersboplatsen på Jordbromalmen i Kärra.

Den stenåldersboplats, som sålunda blivit konstaterad, är den första, som upptäckts på Kimito-landet. Jag benämner den här boplatsen på "Jordbromalmen". Av allt att döma omfattar boplatsen ett ganska stort område. De flesta fynden gjordes ett par tiotal m. N-om den tidigare nämnda jordbron, som ligger på gränsen mellan Kärra och Söderby byar. Dessutom påträffades kvarts- och krukskärvor i övre ändan av Jordbro-åkern, i kanten av vägen till Ytter-Ölmoss samt (några onstaka kvartsskärvor) i en sandgröpsö som skyddskårshuset.

Boplatsen är belägen på C-slutningen av en sandmalm. Under stenåldern har tydligen en mindre vik skjutit in på detta ställe. Den plats invid landsvägen, där de flesta stenåldersfynden gjordes, är enligt av Väg- och vattenbyggnadskontoret i Åbo år 1932 utförda avvagningar belägen c. 23 m. S.h.y.

Fynden från Jordbromalmen äro katalogiserade under nr ÅSHM 13691.

Stenåldersboplatsen på Knipängsbacken i Söderby.

600- å 700 m S-ut från Jordbromalmens boplats, något nedanom krönet av Knipängsbacken, påträffades i landsvägskanten några lerkärlsbitar (bl.a. en ornerad kantbit) samt ett par små kvartsskärvor. Av terrängen att döma har denna boplats icke varit så vidsträckt som Jordbromalmens boplats. För att kunna bestämma boplatsens omfattning erfordras försöksgravningar. Under stenåldern har på denna plats funnits en vik, som öppnats ååg mot WSW.

Enligt Väg- och vattenbyggnadskontorets i Åbo mätningar ligger fyndplatsen c. 20,5 m. S.h.y.

Fynden från Knipängsbacken äro katalogiserade under nr ÅSHM 13692.

Stenåldersboplats (?) på vägen mellan Hammarsboda

och Ytter - Ölmo.

På skogsvägen mellan Hammarsboda och Ytter-Ölmo byar, c. 15 min:s långsam cykelfärd från Hammarsboda, fann jag vid kanten av vägen några kvartsskarvor, vilka tydligen voro tillslagna av människohand.

Fyndplatsen ligger på en ganska stenig, skogbeväxt sluttning. Stället är icke på något sätt lögonenfallande. Då man kommer från Hammarsboda har man passerat en bro över en djupt inskuren bäck och något senare en öppen plats i skogen. Härifrån stiger vägen uppåt mot Vasterjülsmalmen. Ungefär mitt på denna backe finnes en mindre avsats, i vilken vägen skurits 5 - 20 cm. I denna obetydliga skärning påträffades kvartsskarvorna.

Någon större boplats kan nog icke ha funnits på detta ställe. Möjligtvis äro kvartsskarvorna periferifynd från någon boplats i närheten.

Fynden äro katalogiserade under nr ÅSHM 13695.

Stenåldersboplatsen vid Ansvedja i Hertsböle - Kråkvik.

Vid olika tillfällen ha stenåldersredskap tillvaratagits vid Ansvedja, på gränsen mellan Hertsböle och Kråkvik byar. De till Nationalmuseet inkomna föremålen äro katalogiserade under ns 2503A:13 och 8871:1-2. Av dessa fynd att denna kunde en stenåldersboplats event. finnas i närheten, vilket även visade sig vara fallet.

Fyndstället är beläget iävid den byväg, som förbinder de nämnda byarna med varandra. Denna väg löper utmed nordöstra sluttningen av ett numera uttorkat träsk, - Ansvedja träsket.

Den egentliga fyndplatsen befinner sig vid småbrukaren Axel Rummelins gårdstun i östligaste delen av sluttningen. Av de tidigare funna stenyxorna ha näggradligen samtliga påträffats i det 0-cm manbyggnaden befintliga potatislandet.

Vid den okulära besiktning, som jag företog på platsen, visade det sig, att potatislandet i fråga var översållat med kvartsskarvor, bl.a. stora kvartsbollar. Även slagskarvor förekommo. Däremot voro lerkärlsbitarna märkligt nog ytterst få. En liten flintbit påträffades även. ÅSHM 13693.

Förutom på denna plats påträffades kvartsskärvor även längre W-ut på sluttningen; skärvorna blevo dock sparsammare ju längre bort man kom från Nummelins torp. Några skärvor plockade jag ännu i åkern mellan Ansvedja Södergård.

Husbonden på Södergård, Berndt Södergård, överlämnade till Åbo museum 3 st. notsänken, vilken han funnit vid torrlägningsarbeten på platsen för det forna Ansvedja träsket. Ett av dessa sänken kan möjligtvis vara från stenåldern. Tidigare har här påträffats delar av en av två urholkade stockar gjord ekstock (NM 2503A:10). De tre notsänken äro katalogiserade ÅSIM 13693:1-3.

Fyndplatsen för stenyxor NM 10109 och NM 10702

vid Nyhem i Långnas by.

Arbetaren Karl Lindström hade år 1935 resp. 1937 funnit stenyxor på platsen för Nyhem (f.d. Tranegång l. Tranogång) parcellägenhet i Långnas by. Den ena yxan, en tväryxa, påträffade han vid grävning av grund för sin källare, den andra, som likaså var en tväryxa, hittade han vid utjämning av gårdsplanen.

Någon boplats kan det dock icke ha funnits på denna plats, emedan stället ligger alldeles för lågt. Nyhems torp är beläget i södra ändan av en kulle, som ännu för icke alltför länge sedan omgavs av kürr.

Kontroll-inventering av gravkumel i Dragsfjärd.

På grund av att de tidigare i Dragsfjärd gjorda inventeringarna (V.Högman 1886, Hildur Planting 1932) visat sig vara otillförlitliga, ansåg jag det nödvändigt att kontrollera även andra i nämnda berättelser meddelade uppgifter. Resultaten av denna kontrollinventering erfära vissa justeringar i den förteckning, som ingår i "Kimito-bydens historia", vilken förteckning bygger på Högmans och Plantings berättelser.

Nr 76-82 (Kimito-bydens historia). Rosendal och Genbule. Besöktes icke denna gång.

82. Ytterkulla. Labbnäs-åsen. Graven undersökt av Högman 1886.

83. d:o . Berget, på vilket kumlet befinner sig kallas numera allmänt "Jätukastberget" (Planting: "Halmisberget". Högman: "Bonberget"). I kumlet, som är mycket typiskt, står en lantmäteri(?)stäng; en sådan fanns där redan på Högmans tid.

84 - 85. Ytterkulla. Dessa äro åkerrösen och kunna bortlämnas ur förteckningen, se ovan s. 1.

86 - 89. Kärre, Jordbro. Se ovan s. 1.

90 - 92. d:o . Kunna bortlämnas ur förteckningen. Se s. 1.

93 - 97. Söderby. Dessa kummel, vilka äro belägna vid Jordbro, men på Söderby-sidan om gränsen, höra till samma gravfält som 86 - 89. Se s. 1.

98. Söderlångvik. Det i förteckningen upptagna namnet "Ångsholmen" torde utbytas mot "Ånsholmen".

99. Söderlångvik, Kosackkullan. Detta berg är beläget alldeles fast i Söderlångvik gård, O-om gården. Kumlet 99 har en rektangulär form; dimensionerna äro c. 24,5 x 3,5 m. Graven, som är en av de mest typiska i sitt slag förefaller väl bibehållen, ehuru den enligt Högman var upplöckad och omörd "öfver hela ytan ända till grunden".

C. 30 m. SSV- om detta kummel finnes en mindre, likaså närmast rektangulär stensamling. En signalstång har av spåren att döma varit rest på denna plats, vilket även bekräftades av läraren Huggblom vid Söderlångviks skola. Det är sålunda osäkert om denna stensamling ursprungligen betecknat en grav; omöjligt är detta dock icke. Röset är även omnämnt av Planting. - Den i förteckningen i "Kimito-bygden" uttalade misstanken, att detta röse är samma som nr 98, är icke riktig.

100-101. Långnäs. Näsudden. Förutom dessa två kummel, vilka äro riktigt förtecknade, finnes på Näsudden ytterligare ett tredje kummel. Detta kummel är beläget på andra sidan den dald, som skiljer den kulle, på vilken nr 100-101 äro belägna, från ud-dens övriga del. Platsen för kumlet är en mindre bergsklack strax ovanom dalden och W-om vägen. Kumlet, som är försatt med en otydlig kantring, har en diam. av c. 5 m. Stenarna äro av ett manshuvuds storlek, delvis även av något större format. I W- sidan av kumlet finnes en mindre grop.

102-104. Rövik. Ortnamnet "Gammalsvidbärgarna" var numera okänt, t.o.m. för äggen av Rövik hemman. Platsen kunde dock identifieras tack var Högmans uppgift, att gravarna voro belägna mitt emot holmen Skrubeln eller "Skruben".

På berget mitt emot Skrubeln finnas två kummel (icke tre; nr 104 bör sålunda utgå ur förteckningen), belägna högt uppe i bergets NW-del. Kumlen, vilka Högman undersökte år 1886, äro belägna i linje öfter varandra ungefär i riktnin-gen NNW - SSO. Avståndet mellan dem är knappt en meter. Båge kumlen ha en oval form; längden utgör för vardera kumlet c. 11,5 m.

105. Rövik, Träskböle. Erhöll icke vägvisare, varför fornlämnin-gen denna gång icke blev kontrollerad.

106-110. Hamarboda. Storgård. Gravgruppen visade sig vara ett ovanligt praktfullt gravfält. Samtliga gravar äro belägna på en tämligen jämn platta, som skjuter ut bland åkrarna; denna platta synes bestå av stenar och grus. De tre största kumlen, 106 - 108, ligga nästan i linje med varandra. De två övriga 109 - 110, befinna sig något avsides mot W. 109 är tydligen dot av Högman omnämnda ovala kumlet; något typiskt ovallt

kummet är detta dock icke. Nr 110 ligger omedelbart intill, NNO- om föregående. Gärdesgården löper tvärs över kumlet; den del av graven, som befinner sig N-om gärdesgården, är helt förstörd. Den återstående delen har dimensionerna c. 5,5 x 3 m.

111 - 112. Ytter-Ölmoss. Av de två kummet, som enligt Högman finnas på Västerjulsalmen, torde åtminstone den ena vara en grav. Detta kummet är beläget c. 200 m. NN-om den första ängen på vägen till Hammarboda, på W-sidan av vägen. Kumlets diam. är 8,5 m. Formen är ganska oregelbunden och ingen kantring är synlig; kumlet är för övrigt alldeles lågt. I mitten finnes en grop. - Det andra röset är beläget c. 70 m. NNO-om föreg. Detta är ännu lägre och torde vara en naturbildning.

Säkra naturbildningar äro i varje fall de två stensamlingar, som Högman omnämner på Västerbergen. Dessa äro belägna i en klev c. 150 m. SO-om triangelmärket på Västerberget. Marken i kleven är översållad med rullstenar.

Fullständigt nya forminnesplatser äro:

Storö - Bredö. På Bredö, den nordligaste ändan av Storö-landet, finnes ett typiskt bronsålderskummet på uddens högsta punkt. Kumlet är uppfört på berggrund av ganska stora stenar. Formen är i det närmaste rund. Diam. c. 6 m. Fornlämningen är, fränsett en obetydlig grop i mitten, i jämförelsevis gott skick.

Från Berget på Bredö har man en vidsträckt utsikt över Gullkrona fjärd. Under bronsåldern utgjorde platsen säkerligen endast en obetydlig klippa, en av de yttersta i havsbandet.

Bredö äges av Skinnarvik gård.

Storö. Några hundra meter S-om Bredö-kumlet finnes ett annat på den högsta bergshypeln på själva Storö-landet. (Bredö och Storö äro förenade av ett lågt och smalt näs. Kumlet, vilket liksom föregående är runt, är uppfört på en ganska spetsig klippa, varigenom det från ena sidan förefaller betydligt högre än vad det egentligen är, diam. c. 8 m. Stenarna äro delvis ganska stora.- Även Storö-kumlet är väl bibehållet. Utsikten från berget är vidsträckt och det är tydligt att platsen under bronsåldern varit en utskärsklippa.

Enligt uppgift av min vägvisare, agronom Sovelius, finnas kummet även på andra holmar i närheten. Utforskningen av dessa holmar måste dock av olika orsaker uppskjutas till en annan gång.

Denna kontrollinventering av fornlämningarna i Pragsfjärd är avsedd att fortsättas även ett följande år, då särskild uppmärksamhet skall ägnas skärgården. Till arbetsuppgifterna för ett följande år hör även nivellerings- och ur kronologisk synpunkt viktiga fornlämningar.

Åbo den 25 oktober 1943

A. Plese

Limni, Orapijärvi o. Västernärvi
socknar.

Arkeologisk karta.

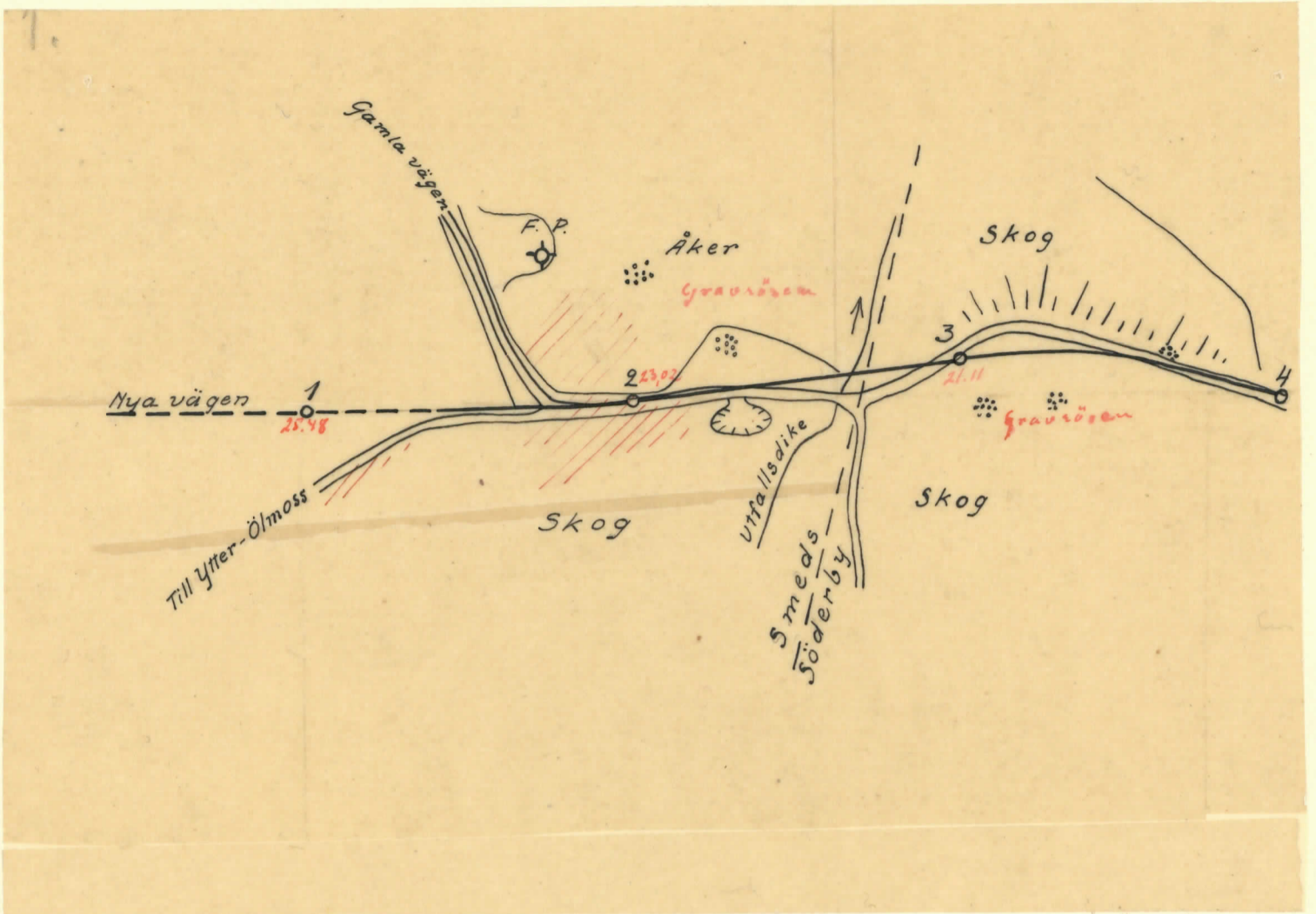
1:25 000 m. S. S.

○ = Gravstensmål.

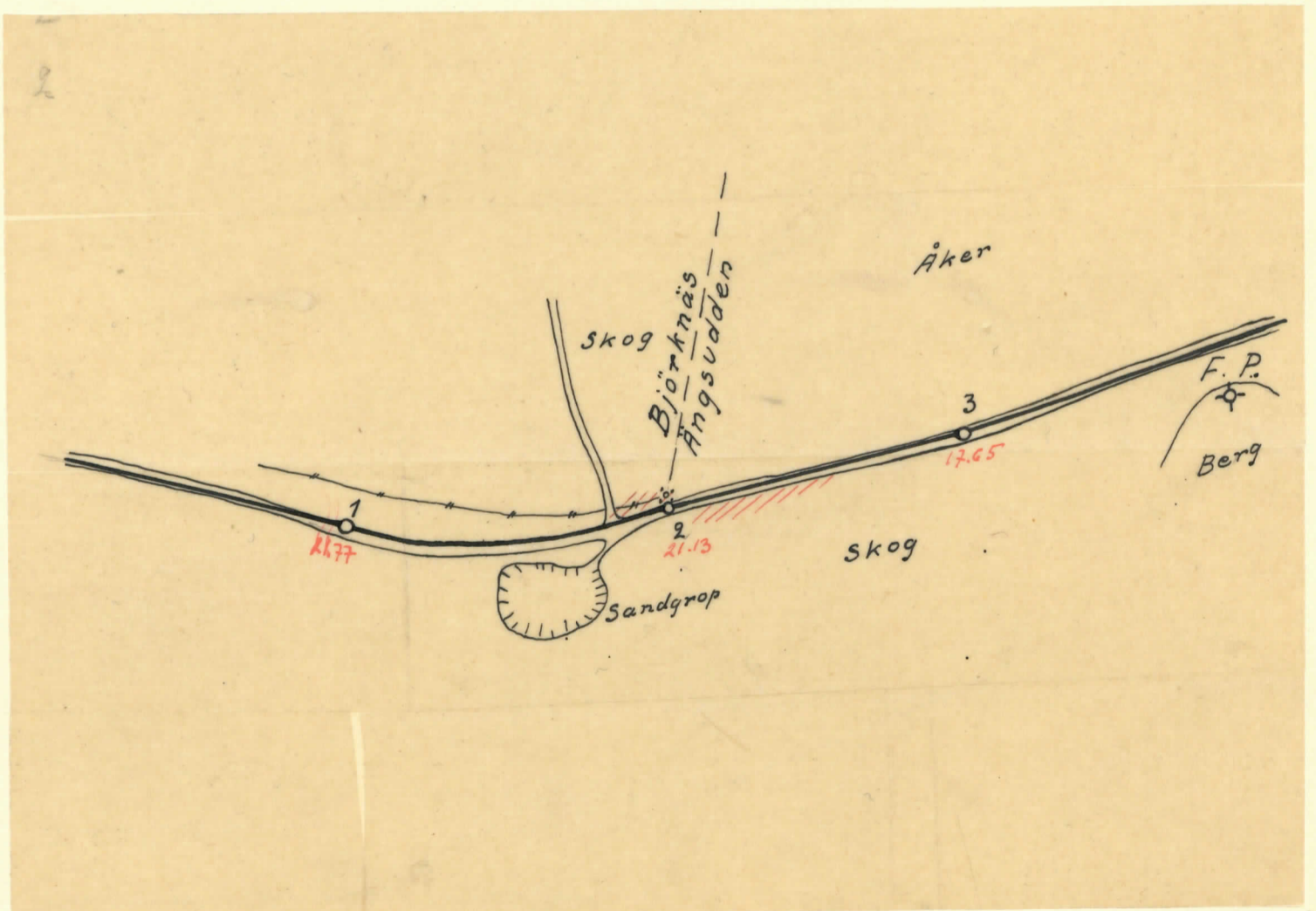

Dragfjärds o. Västernorrlands socknar.
Arkeologisk karta.
= 213 m. ö. h.
X = Gravtunnel.

Skala
1:42,000

Stenåldersboplatsen på jordbromalmen i Kärra

Stenåldersboplatsen på Kröpångsbacken i Söderby

En gammalt kalkstensbrott l.-gruva
i Ytterhalla by.

Dragsfjärd

En av de tre små sjöarna, "groparna",
mellan Dragsfjärden och Uevet.

Art. Cleve
1943

Det större bronsålderskumlet på
Näsudden i Långnäs by. (Cleve nr 100)

Det mindre kumlet på Näsudden.
(Cleve nr 101)

Det mindre kumlet (skymtar mellan
buskarna) på Näsudden, sett från det
större kumlet.

Situationsbild över stenålders-
boplatsen på Jordbroalmnen. I
bakgrunden Dragsfjärden.

Stenåldersboplatsen på Jordbroalm-
nen. Fyndområde på bägge sidor av
Landsvägen. I skogsbacken i bakgrunden
och på åkern t.v. ett bronsåldersgravfält.

Jordbro-åkern, på vilken finnes tre
graskummel, ett av dem under granen.

Stenåldersboplatsen vid Ansvedja
på gränsen mellan Kråkvik och Hultoböle.
Fyndamrådet i älterns förgrunden.
I bakgrunden t.v. det utbrakade Ansvedjaträsket.

Stenåldersboplatsen vid Ansvedja.
I bakgrunden det torrlagda träsket.

Ansvedja-boplatsens västligaste del
invid Södergård. I bakgrunden t.v.
det torrlagda träsket.

Stenåldersboplatsen på Knipångrs-
backen i Söderby. Fyndamrådet
är i förgrunden.

Rektangulärt bronsålderskum-
mel på Kosekkullen i Söder-
långvike by. (Cleve nr 99)

Det rektangulära kumlet på
Kosekkullen i Söderlångvike.
Bilden tagen i gravens längdrikt-
ning. (Cleve nr 99)

Bronsälderskummet invid vägen
ut till Näsudden i Långnäs by.
(seu Rindigars föteckning).

Two källor intill varandra belägna
avlånga bronsälderskummet
i Rövike by, mittemot Skrumbelu.
(Cleve nr 102-103).

Stenkummet på Västerjällmalmen
i ytter-Ölmoss.
(Cleve nr III).

En troligen under modern tid
gjord stenvall i en rullstensåker
på Skalmisberget i Genbåle.

Bronsåldersgravfältet vid Hammars-
boda (mitte i bilden) (Cleve nr 106-110)

Tre av bronsålderskumlen vid
Hammarsboda (Cleve nr 106-108)

Tre av bronsålderskumlen vid
Hammarsboda (Cleve nr 106-108)

Det största bransädderskumlet
vid Hammarboda (Cleve nr 106).

De två minsta kumlena vid
Hammarboda. Det ena kumlet
befinner sig under järdesgrändens f. m.
(Cleve nr 109-110).

Bronsålderskummul på Åredö.
(se tidigare förtecknad)

Bronsålderskummul på Stora
(se tidigare förtecknad)